

Kijk op de boom

Bekalken van de stam van fruitbomen

Bekalken of wit maken van de stammen van fruitbomen is in landen met een landklimaat heel algemeen. Bij ons was het een oude traditie die in onbruik is geraakt. Toch heeft het zoveel voordelen dat het nuttig is om deze techniek in ere te herstellen.

Witkalken van de stam komt in Nederland weinig meer voor. Toch werd het vroeger niet alleen bij fruitbomen maar ook bij leibomen voor de boerderij vaak gedaan. Het kwam in sommige streken meer voor dan in andere. In het noorden en oosten was het bv. vaker te zien in het westen. In West-Friesland (Noord-Holland) kende nog een andere gewoonte om stammen een kleur te geven. Daar werden ze met kalkblauw versierd, een mengsel van kalk en blauw poeder. Ook de onderrand van de muren van boerderijen kreeg daar die blauwe kleur. Dit zou insecten afschrikken. Het witten van de stammen gebeurde in het voorjaar tegelijk met het schoonmaken van de stallen. Mogelijk kwam het ook voort uit het uitstrijken van de kwasten, na het witten van de koeienstal. De koeien gingen in het voorjaar de wei in, de stal werd dan opgeknapt. Het witten of bekalken heeft verschillende voordelen.

Voorkomen van vorstscheuren

Bekalken van fruitbomen werd vooral gedaan om te voorkomen dat stammen van de bomen vorstschade oplopen. Bij het ontstaan van vorstschade spelen de snelheid van de temperatuurdaling, de duur en de mate van vorst een rol, maar ook een uitdrogende wind en vooral afwisseling van dooi en vorst zijn gevaarlijk. De afwisseling is gevaarlijk omdat tijdens de dooi ontharding van het gewas op kan treden en wanneer er plotseling strenge vorst komt, is de boom niet voldoende afgehard.

Tijdens een droge vorstperiode kan de zon lang schijnen. Bij strenge vorst, zoals in februari en maart, als de zon meer kracht krijgt, stijgt overdag de temperatuur langs de zonnkant (zuidkant) van de stam tot ver boven het vriespunt. Een laaghangende zon kan dan de bast plaatselijk tot enkele tientallen graden boven de luchttemperatuur opwarmen. Er kunnen in het schorsweefsel van de stam en in dikkere takken van fruitbomen dan zulke sterke spanningen optreden dat ze scheuren. Er ontstaan vorstspelen. Bij oudere bomen kan zelfs het houtweefsel open scheuren. Zo'n gespleten bast raakt langzamerhand los van het hout, droogt uit en krult om. Vaak kun je aan de bast al zien als er zoiets staat te gebeuren. De bast wordt op zo'n plek namelijk eerst lichtrood voor hij scheurt.

Om vorstscheuren te voorkomen werd met een soort witkalk de zonnkant van de stam ingesmeerd, om de zon te weerkaatsen, zodat de schors minder snel op warmt.

Mocht de stam open zijn gebarsten, dan is snel actie nodig. Verse vorstspelen kun je het beste met binddraad stevig omwikkelen. Zet eventueel de bast langs de scheuren met kleine spijkertjes vast en dek de spleet luchtdicht met wondafdekmiddel af.

Voorkomen van kapotvriezen van de stam

Een ander verschijnsel is afsterving van het cambium. Vooral bij appelbomen kan bij winterzon afwisselend bevroering en dooi plaats vinden in de cellen van de bast.

Wanneer de zonnestraling wegvalt, daalt de basttemperatuur te snel waardoor veel bastcellen afsterven door bevriezing. De bast verdroogt en de opwaartse sapstroom raakt verstopt. De verschijnselen lijken op kankerplekken. Als de schade meer dan 50% van het cambium treft, kan dit fataal zijn voor de boom.

Voorkomen van te vroege sapstroom

Te snelle opwarming van de zuidkant van de stam kan de sapstromen ontregelen, vooral bij steenfruit, zoals pruimen en kersen, waar de sapstroom toch al vroeg op gang komt. Fruitbomen die vroeg uitlopen en uitbotten kunnen tijdens een late vorstperiode schade oplopen doordat de te vroeg uitgelopen knoppen bevroren.

Tegengaan van ziektes en plagen

Als de stam open scheurt kunnen allerlei schimmels bij de boom binnendringen. De kalklaag voorkomt niet alleen het barsten van de stam, maar maakt de boom ook minder vatbaar voor vruchtboomkanker. Ze kan bovendien insectenvraat tegengaan en vogels kunnen de insecten beter zien en vangen op de witte ondergrond. De witlaag is giftig voor rupsen en larven (en niet voor mensen). Het droogt ook de eieren van overwinterende insecten uit. Andere gunstige insecten zouden er juist van profiteren. De kalklaag schijnt overigens niet al te veel tegen ongedierte te helpen, al zouden bepaalde insecten een witte stam vermijden.

De kalklaag zal reeën, hazen en konijnen kunnen afschrikken om aan de stammen te knabbelen.

Scheur in jonge appelboom

Veiligheid

Bekalken van bomen voor en om het huis had vroeger ook een veiligheidsaspect. In het donker, de schemering en in de mist zijn de stammen beter zichtbaar. Het is nu nauwelijks voor te stellen hoe aardedonker het in het verleden was toen er nog geen elektrisch licht was. Daarom werden b.v. bij dorpscafés de stammen gewit. Bezoekers, met misschien een borrel teveel op, zouden anders 's avonds tegen de bomen of te water lopen.

Zelf witten

Witten gebeurt niet met verf. Het eenvoudigst is met witte latex verdund met 50% water of met een mengsel van witkalk. Witkalk is bij de bouwmaterialenhandel verkrijgbaar als 'gebluste kalk'. In natte vorm heet het witkalk, in poedervorm Mekal. Het is heel goedkoop en gemakkelijk aan te brengen. Het kan gemengd worden met water of melk, maar omdat het niet goed dekt en snel af regent is het aan te bevelen de binding te vergroten met wat latex. Ter bestrijding van ziektes kan men er een schimmelwerend middel aan toevoegen (bordeauxse pap bv.).

Wil men het mengsel ook als mest gebruiken dan kan vermengd worden met fijn gezeefd compost en bentoniet (een soort klei), zodat er een dikke paste ontstaat, die bleek op zal drogen. De pasta kan met een grove borstel op de stam aangebracht worden.

Indien men voor het eerst een stam wil witten, verwijdert men eerst losse schorsdelen en aangroeisels zoals mossen, met een stalen borstel, of verkrabber.

De beste periode om stammen te witten zijn de maanden oktober en november. Men kan deze behandeling eventueel nog eens herhalen in het vroege voorjaar om de intensiteit van de witkalk na de overvloedige winterregens terug op peil te brengen.

Gevoelige fruitsoorten en rassen

Wit kalken van de stam van jonge fruitbomen is ook nu nog aan te bevelen, vooral van jonge peren- en appelbomen omdat die het meest gevoelig zijn voor het open barsten van de stam.

Appelbomen zijn bovendien gevoeliger dan perenbomen. En appels met relatief grote cellen bevroren eerder dan die met kleine cellen. Triploïde rassen zijn grootcellige appelrassen en extra gevoelig voor schade. Gevoelige rassen zijn daarom Blenheim, Bramley, Canada Reinette, Cox d'Orange, Elstar, Goudreinette, Gravensteiner, Holstein, Jonagold, Karmijn, Ribston Pippin, Suntan, Witte Winter Calville. Ook veel moderne rassen als Junami, Kanzi, Rubens, Wellant zijn gevoelig.

En als u bekalken teveel werk vindt, kunt u ook een brede plank tegen de zuidkant van de stam plaatsen of de stam met polystyreen of een rietmat omwikkelen.

Jan Veel